

UNA PORTA D'ENTRADA A BARCELONA

Ruta pel barri de la Maternitat i Sant Ramon

Ajuntament de
Barcelona

Un passeig per l'evolució de la ciutat

La Maternitat i Sant Ramon és un dels tres barris que conformen el districte de les Corts; delimitat al nord per l'avinguda Diagonal, a l'est per la gran via de Carles III, a l'oest per la frontera amb l'Hospitalet i al sud amb el districte de Sants-Montjuïc, és el territori que fa de porta d'entrada a la ciutat de Barcelona. Així, la seva història està fortament vinculada a la dels nuclis poblats del seu voltant: l'Hospitalet, Collblanc o Sants. El barri té una població de 23.868 habitants, repartits en una superfície de 190,30 hectàrees; els seus límits actuals corresponen als fixats pel pla La Barcelona dels Barris, aprovat per l'Ajuntament l'any 2006.

L'actual barri de la Maternitat i Sant Ramon va ser, en els seus orígens, zona de masos, conreus de secà i hortes. La proximitat al nucli més poblat de les Corts i el fet de ser camí d'entrada per la part sud al pla de Barcelona li conferia un estatus important i estratègic, la qual cosa va propiciar la construcció de desenes de grans masies, moltes d'elles fortificades durant l'edat mitjana, i de les quals en aquesta ruta veurem alguns vestigis.

Abans de l'annexió de les Corts a Barcelona l'any 1897, el territori de l'actual barri estava escassament poblat; hi destacaven les masies de Can Vinyals de la Torre i Can Planes —incloses en aquesta ruta— i les ja desaparegudes Torre Melina i Can Cavaller, així com altres de més petites, com ara Can Taner, Casa Xica d'en Guerra o Can Ermengol.

Durant el segle XIX, amb la industrialització i la gran onada de població consegüent, es va començar a desenvolupar a marxes forçades tot un nucli nou al voltant de la parròquia de Sant Ramon, amb nous habitatges, negocis i fàbriques. Paral·lelament, i aprofitant els terrenys d'un antic mas, s'inicià la construcció de la nova Casa Provincial de la Maternitat i Expòsits de Barcelona, un recinte assistencial projectat amb l'objectiu de millorar les condicions d'atenció i vida dels infants i les mares. Aquests dos fenòmens són els que donen nom a l'actual barri, hereu, doncs, d'aquest passat rural tan important per al desenvolupament de la zona, però també de les innovacions científiques i tecnològiques que la industrialització va portar a Barcelona.

Parc Científic de Barcelona. © Quim Roser

El barri és hereu del passat rural,
però també de les innovacions
que la industrialització
va portar a Barcelona**

A més d'aquests dos grans pols, el barri també destaca per les construccions d'estil modernista, com el perímetre dels Pavellons Güell o el cementiri, i els seus grans equipaments i instal·lacions, ja construïts al llarg del segle XX, com ara el Camp Nou o el Parc Científic de Barcelona. Malgrat tots aquests punts rellevants en els seus diferents àmbits i tot i tenir alguns dels atractius turístics més importants de Catalunya, la seva situació, allunyada del centre de la

ciutat de Barcelona, fa que sovint no sigui un destí triat per passejar pels veïns i veïnes de la ciutat.

Sabies que en aquest barri podem trobar els vestigis d'una de les masies més antigues del pla de Barcelona o el museu més visitat de tot Catalunya? O que pots passejar pels carrers d'antigues colònies tèxtils? Així doncs, amb aquesta ruta redescobrirem i posarem en valor tot allò que el barri de la Maternitat i Sant Ramon té per explicar-nos, tot resseguint-ne la història, des del passat més llunyà de masos i torres de defensa fins als laboratoris en nanotecnologia més moderns. Passejar pels seus carrers ens permetrà conèixer i entendre l'evolució no només del mateix barri sinó també de les Corts i, fins i tot, de Barcelona en el seu conjunt.

①

Porta est dels pavellons de la Finca Güell

Any de construcció: 1883-1887

Adreça: avinguda de Joan XXIII, 27

© Quim Roser

Visible des d'un espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Actualment l'entrada als pavellons està tancada per reformes de millora

Amb la decisió de tirar a terra les muralles de Barcelona i urbanitzar tota la plana a través de l'Eixample, els antics nuclis urbans independents es van anar annexant a la ciutat. La Diagonal havia d'unir el mar amb Sant Joan Despí travessant tota la zona de les Corts. Joan Güell va voler ser un dels primers en invertir en el reordenament de la zona i va adquirir els terrenys de la masia de Can Custó per edificar-hi un palauet d'estiueig. El seu fill Eusebi va continuar engrandint els terrenys comprant les masies dels voltants: Can Baldiró, Can Feliu i Can Cuiàs.

La suma de totes aquestes terres va donar lloc a la Finca Güell. Antoni Gaudí va ser l'encarregat de dissenyar-ne els jardins interiors i una tanca perimetral amb tres ac-

cessos de grans dimensions, un dels quals és aquest que ens ocupa. Aquesta porta està construïda amb maons vermells i detalls de ceràmica vermella i blanca, i té un únic pas en forma d'arc. Amb l'obertura final de la Diagonal, l'any 1924, la finca va quedar segmentada en dos i aquesta porta va perdre el seu sentit original. L'any 1957 va ser enderrocada per construir la Facultat de Farmàcia, però es va reconstruir aquell mateix any respectant l'original en l'actual emplaçament.

La porta sud se situa al carrer de Lluís Solé i Sabarís, al costat de la Facultat de Biologia i Geologia, mentre que l'accés nord, l'anomenada porta del Drac, és a l'avinguda Pedralbes, on també es conserva el pavelló destinat a la porteria i les cavalleries.

4

②

Can Vinyals de la Torre

Any de construcció: torre del segle X, reconstrucció de la casa al segle XVIII

Adreça: carrer del Doctor Salvador Cardenal, 7

© Quim Roser

Visible des d'un espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Propietat privada, només es pot observar des de l'exterior

Aquesta masia medieval rep el nom de la torre de guaita rodona que es conserva just al costat, una construcció defensiva edificada al segle X com a mesura de protecció i vigilància contra els atacs i les ràtzies sarraïnes dels exèrcits d'Almanson: la incursió de l'any 985 a Barcelona va suposar la quasi total destrucció de la ciutat i la posterior construcció de centenars de torres de vigilància per tota la plana que tenien l'objectiu d'assegurar els camins d'entrada i sortida.

La Torre Rodona és un dels pocs exemples d'aquest període que resten en peu a la ciutat. L'edifici era d'ús residencial i agrícola i és testimoni dels centenars de masies que poblaven la zona des d'època romana, tot aprofitant la fertilitat i el fàcil accés a l'aigua.

És un dels pocs exemples de masies medievals que resten en peu a Barcelona

Reformada en època gòtica, als segles XVI i XVII es van construir al seu voltant altres edificacions que van conformar l'actual conjunt que, amb la torre de guaita, és una obra protegida com a Bé Cultural d'Interès Local. L'any 1972 la propietat va passar a mans del grup hotelier Husa, que va edificar l'Hotel Princesa Sofia (actualment Hotel Sofia Barcelona) als terrenys adjacents, però que afortunadament va respectar la masia. Husa la va restaurar i hi va establir les oficines del grup fins a l'any 2018, en què va passar a mans d'un fons d'inversió.

5

3

Cementiri de les Corts

Any de construcció: original del 1845, reconstrucció de l'any 1897

Adreça: avinguda de Joan XXIII, 3-15

© Quim Roser

Totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Espai públic amb horaris d'obertura; disposa d'una visita guiada

Amb l'autonomia municipal de les Corts del 1836 queda clara la necessitat de construir serveis propis com una parròquia o un cementiri. Des de finals del segle XVIII estava prohibit realitzar enterraments vora les esglésies parroquials dels nuclis urbanitzats, així que es decideix construir el cementiri als afores del nucli de les Corts. L'any 1845 els propietaris de Can Cuiàs cedeixen uns terrenys a prop de la riera Blanca per fer-ho. L'any 1897, en període modernista, es reforma per complet.

Com a cementiri modernista, en podem destacar la capella neogòtica, amb una cúpula que recorda a les esglésies bizantines, *La Pietat* de bronze, obra de Josep Viladomat, i un monument funerari al panteó dels Repatriats dedicat als caiguts a la guerra de

Cuba i Filipines. També és digna d'esment la zona del cementiri destinada al culte jueu, un dels pocs exemples existents a Barcelona.

Passejant-hi podem trobar personalitats destacades, com ara el futbolista Ladislau Kubala, el fotògraf Agustí Centelles, l'escriptor Prudenci Bertrana, l'escultor i col·leccionista d'art Frederic Marès o l'humorista Miguel Gila.

Actualment hi ha vora trenta mil sepultures i el conjunt està protegit com a Bé Cultural d'Interès Local. Des del 2014 és un equipament energèticament autosuficient: amb els més de set-cents metres quadrats de plaques solars i una instal·lació tèrmica per a la producció d'aigua calenta es cobreixen totes les necessitats de l'espai.

4

Parc Científic de Barcelona

Any de construcció: inici al 1997, ple funcionament al 2003

Adreça: carrer de Baldiri Reixac, 2

© Quim Roser

Espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Serveis accessibles per a persones amb mobilitat reduïda

Espai públic amb horaris d'obertura; alguns dels edificis només es poden observar des de l'exterior

Impulsat per la Universitat de Barcelona l'any 1997, va ser la primera iniciativa per crear un centre científic i tecnològic d'aquestes característiques a l'Estat espanyol. Actualment centra la seva activitat en entorns emergents, com la recerca en nanobioenginyeria i biotecnologia o la innovació en els sectors químic i farmacèutic.

Avui dia, el conjunt està format per prop de seixanta mil metres quadrats i hi treballen més de dos mil professionals. Hi podem trobar quatre instituts de recerca amb més d'una setantena de grups d'innovació, vint empreses del sector tecnològic i la bioincubadora CIDEM-PCB (Centre d'Informació i Desenvolupament Empresarial - Parc Científic de Barcelona), que va ser inaugurada l'any 2002.

Un dels objectius del Parc és fomentar la vocació científica entre el jovent

El Parc està envoltat de més d'una vintena de centres de recerca públics i privats i funciona a mode de clúster, tot fomentant els vincles entre la recerca i la difusió de coneixement. A més, col·labora en la creació d'empreses de base tecnològica.

Juntament amb altres espais universitaris, com el Campus Sud de la Universitat Politècnica de Catalunya, el conjunt es coneix com a Diagonal Porta del Coneixement i vol ser un referent a tot el sud d'Europa.

5

La masia de Can Planes

Any de construcció: 1702

Adreça: avinguda de Joan XXIII, 2

Visible des d'un espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Propietat privada, només es pot observar des de l'exterior

© Quim Roser

La masia de Can Planes és un dels vestigis que conservem de les Corts més rural, un territori ple de masos i camps de conreu fins ben entrat el segle XIX. Va pertànyer a la família Planes fins a l'any 1950, quan el darrer hereu de la família va vendre'n els terrenys al Futbol Club Barcelona per construir-hi el nou estadi. Es tracta d'un únic edifici de planta rectangular construït amb grans carreus de pedra, polida en el cas de finestres i portes. Arquitectònicament destaca la gran porta principal, amb un arc de mig punt i l'escut de Santa Eulàlia al capdamunt, i una tercera altura amb galeria exterior que funciona com a golfes.

A partir dels anys cinquanta es va anar transformant pels diferents usos que li va donar el Futbol Club Barcelona, però va conservar sem-

*

La finca original va ser traslladada pedra a pedra a l'actual emplaçament quan es va iniciar la construcció del Camp Nou

pre l'aspecte extern típic de les masies del pla de Barcelona. Des que als anys vuitanta el club va decidir reconvertir-la en residència per a infants amb potencial per al futbol, Can Planes —ara senzillament coneguda com la Masia— s'ha convertit en tot un símbol internacional d'aquest esport; hi han passat grans jugadors, com Carles Puyol o Andrés Iniesta. Als seus jardins podem destacar-hi escultures de Josep Viladomat, Joan Abràs o Josep Maria Subirachs.

6

Camp Nou

Any de construcció: 1950-1957

Adreça: carrer d'Àrístides Maillol, 12-18

Instal·lacions parcialment accessibles per a persones amb mobilitat reduïda (accessos adaptats i zones habilitades per a cadires de rodes)

Serveis accessibles per a persones amb mobilitat reduïda

Per a més informació, consulteu: Accessibilitat | Canal Oficial FCB i Preguntes freqüents: Està adaptat el Camp Nou a les necessitats de persones amb discapacitat física?

Entrada de pagament

© Quim Roser

La relació del Futbol Club Barcelona amb les Corts ve de fa temps: el 1922 es va construir el camp de la travessera de les Corts. Però ja a finals dels anys quaranta aquest estadi es va quedar petit, de manera que l'any 1950 el FCB inicia la compra de terrenys a l'actual barri de la Maternitat i Sant Ramon; el projecte del Camp Nou data del 1954 i és dels arquitectes Josep Soteras, Llorenç Garcia i Francesc Mitjans.

El Camp Nou, amb les seves més de noranta-nou mil places, és l'estadi amb més capacitat d'Europa. Va ser un dels primers grans edificis de la ciutat que va fer servir el formigó armat encofrat en totes les columnes que sustenten les grades com a estructura. La coberta de la tribuna, de quaranta metres, també és una gran obra d'enginyeria,

ja que està suportada directament pels pòrtics de l'estructura de les grades.

L'any 2014 l'assemblea de socis del club va decidir iniciar el projecte "Espai Barça". L'Ajuntament treballa conjuntament amb el FCB i el veïnat de les Corts en aquesta proposta de remodelació. L'objectiu és reurbanitzar tota la zona del Camp Nou i crear un nou Palau Blaugrana, un auditori, noves instal·lacions esportives, etc., però sobretot es vol obrir i integrar l'espai al territori, trencant la barrera urbana que suposen avui dia les instal·lacions. A més, es generarà un nou espai d'ús ciutadà, ja que el 40% de l'àmbit d'actuació esdevindrà públic, i es millorarà la connectivitat entre la travessera de les Corts i el Campus Sud. Les obres han començat ja amb l'enderrocament del Miniestadi.

7

La Maternitat

Any de construcció: 1883-1957

Adreça: carrer de Sabino Arana, 1

Espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Serveis accessibles per a persones amb mobilitat reduïda

Espai públic amb horaris d'obertura

© Quim Roser

© Quim Roser

En una altra de les finques històriques del barri, Can Cavaller, s'hi va projectar a finals del segle XIX un recinte hospitalari dedicat a la maternitat i la infància, que havia de suplir les mancances dels seus antecessors i que dona nom a l'actual barri on ens situem.

Des del segle XVI, tant els infants no desitjats com les mares que havien de donar a llum de forma secreta, anaven a raure a l'Hospital de la Santa Creu, que estava situat a l'actual barri del Raval. En el context de la seva època, aquest va ser un hospital força innovador, però posteriorment, entre els segles XVI i XVIII, la manca de mesures higièniques i l'escassetat de recursos mèdics van provocar que l'índex de mortalitat infantil hi fos molt elevat, de vora el 70%.

Amb la industrialització, al segle XIX, i l'arribada massiva de persones a la ciutat, augmenta el nombre d'infants atesos a l'hospital; les seves condicions de vida empitjoren i n'augmenta la taxa de mortaldat. A mitjan segle XIX, amb l'arribada dels nous corrents científics, s'inaugura la primera Casa Provincial de Maternitat i Expòsits, també al Raval, una institució dedicada íntegrament a la cura de la dona i l'infant des d'una perspectiva més moderna, però basada encara en la idea de beneficència i de pecat, ja que estava sota càrrec d'una junta de dones casades de classe benestant que dedicaven el seu temps i diners a la caritat. Malgrat les millores, les mancances continuaven sent molt significatives i en el tracte a les mares solteres i als infants predominava encara una severa mirada patriarcal i religiosa.

10

El mètode educatiu de Maria Montessori es va implementar per primera vegada a l'Estat espanyol a l'escola de la Casa de Maternitat i Expòsits l'any 1913

Així doncs, a l'empara dels nous corrents ideològics i del liberalisme i el racionalisme, es va decidir planificar una nova seu per al recinte hospitalari: la Casa Provincial de la Maternitat i Expòsits de Barcelona, coneguda popularment com la Maternitat.

La tria del terreny responia a la necessitat d'oferir un gran espai allunyat de la ciutat que

fos eminentment rural, que seguís la idealització burgesa de tot allò no urbà. A més, la bona comunicació i la proximitat a recursos hídrics farien posteriorment que l'actual zona de les Corts fos el lloc ideal per instal·lar altres centres mèdics, com la Institució Frenopàtica o l'Hospital de Sant Joan de Déu.

La primera fase constructiva s'inicia l'any 1883; l'encàrrec es fa a Camil Oliveres i Genciana, que, seguint els canons higienistes i racionalistes de l'època, va decidir aixecar diferents edificis per separar els diversos usos que el conjunt havia de tenir. A continuació en veurem alguns dels pavellons més destacables, sense oblidar que el recinte també té altres espais importants, com la bugaderia o la cuina, així com altres serveis.

11

a Pavellons de la lactància i l'Ave Maria

Els primers a ser traslladats a la nova Maternitat, quan encara no s'havia acabat la construcció de cap edifici i només s'havien habilitat algunes estances de l'antic Can Cavaller, van ser una trentena de nadons de la sala de desmamats. De seguida es va veure que les condicions de vida eren molt millors que les de l'antiga seu i es va iniciar, així, el trasllat també de les nenes de la sala de desmamades.

Accelerant el ritme constructiu, l'any 1890 es va inaugurar el Pavelló de la lactància, i el 1891, el nou Pavelló de Desmamats —deslletats—, fora ja de l'antic mas, que posteriorment es coneixerà amb el nom de Pavelló Ave Maria. Aquest primer grup d'edificis, juntament amb els safareigs i els pavellons d'infecciosos, correspon al primer període constructiu del

conjunt i té un estil marcadament modernista, amb un elaborat treball de maons vistos decorats amb ceràmica policromada.

A l'antiga seu de la Maternitat del Raval, a les sales de lactància convivien les dides amb els nadons i, de fet, sovint s'enviaven aquests nadons a casa de les dides externes per manca d'espai. La figura de les dides era important perquè la llet artificial d'aquella època era de molt baixa qualitat i el percentatge de rebuig era molt elevat; eren molts els infants que morien literalment de gana durant els primers mesos de vida. El trasllat al nou recinte va suposar una millora exponencial de les condicions de la lactància, i de les del posterior deslletament, gràcies a l'espai, la higiene i els avenços científics en els sistemes d'al·loment artificial que s'hi van implantar.

b Pavelló rosa i Pavelló blau

A l'antiga seu del Raval amb prou feines hi havia espai per als infants i, per tant, les mares l'havien d'abandonar al cap de poc temps després de parir. Amb la gran quantitat de terreny disponible a la nova seu de la Maternitat això canvia i es decideix crear recintes dedicats específicament a la cura de les mares. Així, l'any 1913 l'administració pública fusiona la Casa de la Caritat —on anaven a viure els infants més grans— amb la de la Maternitat i Expositors, per tal d'oferir un servei més integral.

L'any 1925 s'inaugura el Pavelló rosa, dedicat a les mares solteres embarassades. No només se'n millora l'estança i l'atenció dels dies previs i posteriors al part, sinó que s'hi instal·len els darrers avenços mèdics, i hi ha millores en la higiene, la cirurgia, la desin-

Els dos pavellons són obra dels arquitectes Joan Rubió i Josep Goday i conserven els esgrafiats noucentistes a la façana

fecció i la pasteurització de la llet, així com en l'educació rebuda pel que fa a la cura dels infants. Tot plegat fa caure la mortalitat durant el part i que augmenti la capacitat de trenta a dos-cents parts anuals.

L'any 1942, ja en plena dictadura franquista, s'inaugura el Pavelló blau, per a dones casades, per tal de mantenir separades aquelles dones que segons el règim havien pecat d'aquelles que no.

c

Escola

El CAP Les Corts, l'hospital de la Maternitat i l'arxiu històric de la Diputació de Barcelona. © Quim Roser

L'objectiu principal de la Casa Provincial de Maternitat i Exposits era, però, la cura dels infants. Per millorar-ne les seves condicions de vida no era suficient amb el simple trasllat a uns edificis moderns allunyats de la hiperpoblació de Barcelona amb jardins on esbargir-se, sinó que calia incidir en altres aspectes.

A partir de l'any 1890, es decideix augmentar l'edat màxima d'estada dels infants fins als nou anys i millorar també el sistema educatiu, basant-lo en el temps a l'escola, el treball que aprenien i la previsió de la seva vida un cop marxessin de la Maternitat. Es pretenia donar eines a la mainada per poder tenir una vida digna més enllà de la caritat i que la inclusió a la societat adulta i independent fora del recinte no fos traumàtica.

A partir del 1913, i malgrat la segregació per sexes i l'enfocament diferenciat del sistema educatiu, tant els nens com les nenes rebien una educació bàsica fins als nou anys seguint el projecte pedagògic innovador de Maria Montessori, implementat per primera vegada a l'Estat espanyol a l'escola de la Maternitat per Joan Palau i Vera. Així, els infants no només aprenien lletra i ciència bàsica, sinó que els introduïen en diverses arts, com ara la música i la pintura, i els portaven a visitar diferents indrets de la ciutat de Barcelona o els duïen d'excursió a la muntanya, per afavorir una adquisició de coneixement directa. A més, als nens se'ls formava en diferents oficis manuals amb pràctiques fora de la Maternitat, mentre que les nenes rebien formació en tasques domèstiques, com ara la cuina o la costura. L'edifici acull actualment l'Institut les Corts.

d

Jardins

© Quim Roser

© Quim Roser

Després de les nefastes etapes a l'interior de la ciutat emmurallada, amb la manca d'espai i d'aire pur que això comportava, es va veure com a primordial la necessitat de projectar uns grans jardins que milloressin la vida de les persones, especialment dels infants. Així doncs, els jardins funcionaven com a vies de pas i articulació dels diferents pavellons a mode de carrers, però també com a refugi natural i espai d'esbarjo per a la mainada. El jardí es projectà amb arbres fruiters i flora de la zona mediterrània, com ara pinedes i cirerers. L'any 1998 els jardins van passar a ser públics i actualment tenen àrees infantils i per a gossos. També s'hi han instal·lat nombroses estàtues, entre les quals podríem destacar *La Maternitat*, de Lluïsa Granero, o *Mare de Déu embarassada*, de Vicenç Navarro.

LA NOVA MATERNITAT

Les reformes en l'administració pública i l'homogeneïtzació dels serveis de salut de la Transició van fer inviable el retorn al projecte original de la Casa de la Maternitat, menystingut durant el franquisme. Els pavellons ja no funcionaven coordinadament, la institució havia tornat a caure en l'assistencialisme i els infants havien estat traslladats a les Llars Mundet. Per tot plegat, l'any 1976 es decideix tancar el centre, propietat de la Diputació de Barcelona, i reestructurar-lo per a nous serveis.

Actualment, els edificis acullen equipaments i seus d'administracions públiques com, per exemple, el CAP Les Corts, l'hospital de la Maternitat o l'arxiu històric de la Diputació de Barcelona.

8

Parc de Can Rigal

Any de construcció: 2012

Adreça: entrada per l'avinguda d'Albert Bastardas, 23

© Quim Roser

Espai parcialment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Espai públic amb horaris d'obertura

El parc metropolità de Can Rigal es va inaugurar l'any 2012. Es va situar a la frontera entre el barri de la Maternitat i Sant Ramon i l'Hospitalet de Llobregat per connectar-los i recuperar una àrea de pulmó verd per a la zona. El nom del parc fa referència a l'antiga explotació vinícola que hi havia en aquests terrenys, Can Rigal.

Són gairebé vint mil metres quadrats d'àrea verda, zones de lleure, àrees de jocs infantils, àrea per a gossos i una guingueta. El parc incorpora propostes del veïnat gràcies a la participació del moviment associatiu.

Pel que fa a la flora del parc podríem diferenciar-hi dues zones: d'una banda, una de boscosa, amb arbres típicament mediterranis que podem trobar a Collserola, com els pins

i les alzines, i de l'altra, una de prat amb enjardinats de flors i arbusts on hi ha les àrees d'esbarjo. A la zona central hi ha les zones de descans amb pèrgoles i pòrtics coberts de plantes enfiladisses per crear espais d'ombra.

Can Rigal destaca pels criteris ambientals i de sostenibilitat; per exemple, disposa de plaques fotovoltaïques per alimentar la il·luminació artificial, es van fer servir materials reciclats en la seva construcció i l'aigua de pluja es recull i canalitza per ser retornada per capilaritat a la vegetació.

Tot el parc segueix criteris d'autosuficiència i sostenibilitat

9

Antiga Colònia Carné

Data de construcció: principis del segle xx (1928-1932)

Adreça: avinguda de Sant Ramon Nonat, 22

© Quim Roser

Visible des d'un espai accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Espai privat

Com ja hem vist, les Corts, i concretament l'actual barri de la Maternitat i Sant Ramon, tenen un passat històric marcat pel treball de la terra i les cases de pagès. A finals del segle XVIII, però, s'hi instal·len les primeres activitats que podríem considerar preindustrials: prats d'indianes per a la fabricació tèxtil i bòbiles per fabricar materials constructius. Com que es tractava d'un punt estratègic en l'encreuament de dues grans vies (l'antiga carretera de Madrid i l'eix de comunicació que travessava el pla de Barcelona), s'hi situaren algunes fondes.

A partir del segle XIX comença un procés d'industrialització del territori de l'actual districte, una de les mostres del qual és la fàbrica de maquinària tèxtil d'Amadeu Carné Fontes. Va ser aixecada cap a l'any 1910 i poc després

El mur perimetral de l'antiga fàbrica conserva les serigrafies originals de principis del segle xx

es va construir la colònia de cases que l'envoltava com a lloc de residència per a les famílies dels treballadors. El conjunt, projectat per l'arquitecte Modest Feu, està format per una sèrie de cases baixes unifamiliars que ocupen quatre passatges que van de l'avinguda de Sant Ramon Nonat al carrer del Danubi, on encara es conserven parts del mur perimetral de la fàbrica amb esgrafats originals, a més de la gran xemeneia. Actualment es treballa per transformar l'antic complex fabril en un nou equipament per al barri.

10

Passatge de Xile

Any de construcció: **primer terç del segle xx (1931-1934)**

Adreça: **passatge de Xile**

Data d'introducció al nomenclàtor: **1941**

© Quim Roser

Espai totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Espai públic

A principis del segle xx, amb l'arribada massiva de persones del camp a les àrees urbanes, l'habitatge es va convertir en un bé molt escàs i arreu del pla de Barcelona van sorgir zones de barraquisme. Per tal de pal·liar la situació, es van dur a terme moltes iniciatives, com les de la Colònia Carné, però també d'altres de similars, no vinculades a cap fàbrica concreta.

Les colònies properes a les poblacions o a zones urbanitzades no responien a un traçat propi de poble (com sí que ho feien les colònies aïllades), sinó que aprofitaven l'entramat urbà existent. En són un exemple les cases del passatge de Xile, de l'arquitecte Modest Feu, projectades en acabar les de la Colònia Carné. Són cases menys modestes que les anteriors, però també tenen una sola

planta i jardí i terrat pla amb coronament, on podem veure la data de construcció, motius ornamentals o el nom de la casa. L'estil és noucentista i de clara inspiració mediterrània, i en destaquen els colors clars.

Als anys trenta del segle xx, juntament amb el gran augment demogràfic que s'hi viu, es comptabilitzen a l'àrea de les Corts unes tres-centes indústries. Per posar-ne un exemple, l'any 1913 inicia la seva producció les Cristalleries Planell, una de les fàbriques de vidres artístics més importants d'Europa.

En finalitzar la Guerra Civil encara se seguïen obrint noves fàbriques, i no és fins als anys setanta que comença el declivi industrial de les Corts, amb la deslocalització del teixit fabril cap als afores de Barcelona.

11

Parròquia de Sant Ramon Nonat

Any de construcció: **1925**

Adreça: **avinguda de Sant Ramon Nonat, 1**

© Quim Roser

Edifici totalment accessible per a persones amb mobilitat reduïda

Edifici amb horaris d'obertura

La zona de Sant Ramon es troba a l'extrem sud del districte i va tenir un important creixement demogràfic a partir dels anys vint i trenta del segle xx, amb persones provinents de les rodalies del pla de Barcelona, Andalusia i Múrcia. Això va fer que es duguessin a terme obres de millora urbanística i accés a serveis primaris a la zona. A principis del segle xx, un d'aquests serveis indispensables era l'església i, per aquest motiu, es va decidir construir-ne una d'important l'any 1924.

A Collblanc hi havia una capella amb advocació a la Mare de Déu de la Mercè des de finals del segle XIX que als anys vint va passar a dedicar-se a Sant Ramon Nonat, un sant del segle XIII nascut a la Segarra que va dedicar la seva vida a alliberar captius i esclaus.

És el sant patró dels parts, les llevadores i els infants, ja que va néixer per cesària.

Construïda en el terreny que ocupava una antiga església del segle XVII, la parròquia de Sant Ramon Nonat és una de les més característiques de Barcelona d'estil neoromànic. Des de la façana de pedra s'aixeca un imponent campanar de cinc pisos d'alt. En clau artística, cal destacar el conjunt de mosaics que decoren la parròquia i expliquen la vida de Sant Ramon Nonat. La construcció es va encarregar a Enric Sagnier, artífex d'altres grans obres a la ciutat com ara la Casa Garriga i Nogués o el Temple del Sagrat Cor de Jesús del Tibidabo. Després de la Guerra Civil, el seu fill Josep Maria Sagnier es va encarregar de reconstruir-la. L'estètica actual és, doncs, obra seva.

Història, tecnologia, ciència, esport...

Des de la Torre Rodona, un dels vestigis més antics que resten en peu a Barcelona, fins als centres de desenvolupament científic i tecnològic pioners del Parc Científic, hem pogut redescobrir la història del barri a través dels seus episodis més rellevants i d'aquells trets que la seva ciutadania vol posar en valor, com ara l'esport, el record a la seva història i el progrés tecnològic.

Acabem la ruta en els orígens geogràfics del primer nucli poblacional allunyat de les Corts que posteriorment donaria el nom al barri, Sant Ramon. De les primeres masies que poblaven aquest territori en resten ja pocs vestigis en peu, però són l'origen de la riquesa i diversitat que actualment caracteritzen la zona; sense aquests grans espais sense urbanitzar no s'haurien pogut edificar aquí les construccions que avui posen de relleu el barri i de les quals, amb aquesta ruta, hem pogut fer un breu tast, com són la mateixa Maternitat o el Camp Nou.

Però més enllà del que hem vist, són moltes altres les instal·lacions, els equipaments i els centres culturals de gran importància que han triat la Maternitat i Sant Ramon per construir les seves seus: hi podem trobar espais de recerca i estudi envoltant el Parc Científic i conformant l'actual Zona Universitària; també altres emplaçaments esportius, com l'històric Reial Club de Polo (12), obert des del 1897 i instal·lat al barri des del 1932, o les pistes universitàries (13); antigues institucions mèdiques, com l'Institut Frenopàtic (14), fundat l'any 1873 per Tomàs Dolsa, un centre pioner en el tractament

de malalties mentals que lluitava per la seva desestigmatització i del qual, avui dia, conservem la façana i part dels jardins de l'Hospital Universitari Dexeus-Grup Quirón; però també podem passejar per grans zones verdes, com ara el parc de Can Rigal, on s'integra la vegetació mediterrània amb les construccions futuristes i sostenibles, o conèixer l'obra d'un incipient Antoni Gaudí amb les portes est, nord al barri de Pedralbes (15) i sud (16) de la Finca Güell.

Per tot plegat, la Maternitat i Sant Ramon és un barri molt viu, els seus carrers permeten acostar-nos no només a la seva història, sinó també a la de tota Barcelona per entendre'n el present: a mig camí de la muntanya i el mar, a mig camí també del passat rural i del futur més tecnològic, el present del barri i de les persones que l'habiten es desprèn, també, de totes aquestes meravelles per descobrir.

Per seguir coneixent i descobrint el barri, us convidem a continuar passejant pels seus carrers, a visitar-ne les biblioteques i arxius i a consultar-ne els següents recursos:

- *La Maternitat i Sant Ramon. Desenvolupament urbà d'un barri de les Corts*, de Lluís Maria Bou. Ajuntament de Barcelona, Districte de les Corts, 2009.
- *Les Corts. Memòria del passat industrial*, de Mercè Tatjer, Antoni Vilanova, Yolanda Insa. Ajuntament de Barcelona, 2005.
- *Masies de les Corts*, d'Imma Navarro. Ajuntament de Barcelona, Districte de les Corts, 1993.

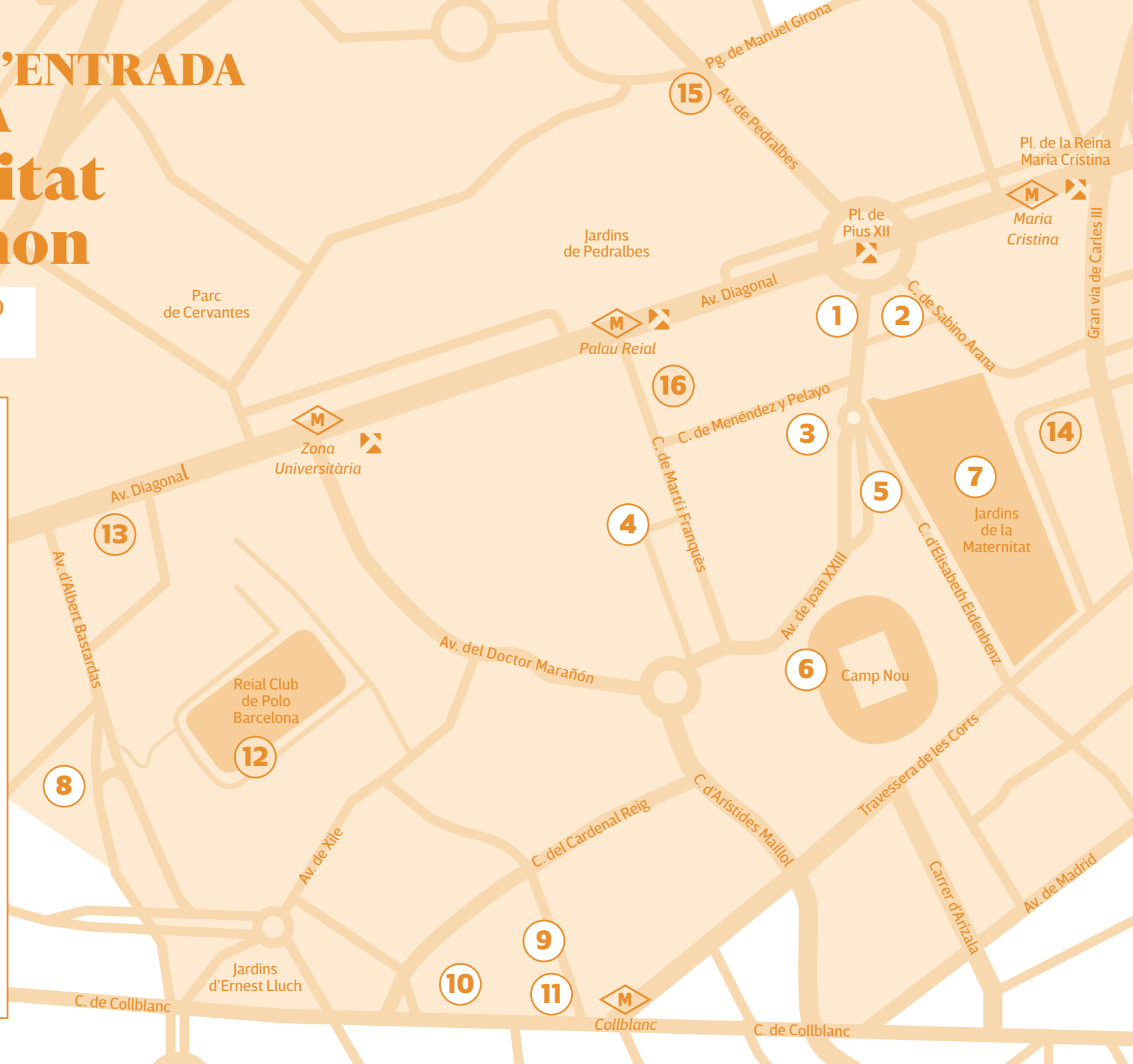
UNA PORTA D'ENTRADA A BARCELONA

La Maternitat i Sant Ramon

 Distància: 4 km (entre els punts 1 i 11)

 Temps estimat: 1 h i 30 m

- 1. Porta est dels pavellons de la Finca Güell**
(avinguda de Joan XXIII, 27)
- 2. Can Vinyals de la Torre**
(carrer del Doctor Salvador Cardenal, 7)
- 3. Cementiri de les Corts**
(avinguda de Joan XXIII, 3-15)
- 4. Parc Científic**
(carrer de Baldiri Reixac, 2)
- 5. La masia de Can Planes**
(avinguda de Joan XXIII, 2)
- 6. Camp Nou**
(carrer d'Aristides Maillol, 12-18)
- 7. La Maternitat**
(carrer de Sabino Arana, 1)
- 8. Can Rigal**
(entrada per l'avinguda d'Albert Bastardas, 23)
- 9. Antiga Colònia Carné**
(avinguda de Sant Ramon Nonat, 22)
- 10. Passatge de Xile**
- 11. Parròquia de Sant Ramon Nonat**
(avinguda de Sant Ramon Nonat, 1)
- 12. Reial Club de Polo Barcelona**
(avinguda del Doctor Marañón, 19-31)
- 13. Esports UB**
(avinguda Diagonal, 695)
- 14. Antic Institut Frenopàtic**
(actualment Hospital Universitari Dexeus)
(carrer de Mejía Lequerica, 35-55)
- 15. Porta nord dels pavellons de la Finca Güell**
(avinguda de Pedralbes, 7)
- 16. Porta sud dels pavellons de la Finca Güell**
(carrer de Lluís Solé i Sabarís, 1-9)

**Districte de
les Corts**